

Х.М. Клюба

ХЕРСОНЕС ТАВРІЙСЬКИЙ. НОВИЙ ЗДОБУТОК УКРАЇНСЬКО- АМЕРИКАНСЬКОЇ СПІВПРАЦІ

Понад 10 років Національний заповідник «Херсонес Таврійський» плідно співпрацює з Інститутом класичної археології Техаського університету. За цей час було багато зроблено для дослідження цієї унікальної пам'ятки античного та середньовічного часу. Цього року в історії заповідника відбулася важлива подія. Завдяки зусиллям американських колег, насамперед директора Інституту класичної археології Техаського університету Джозефа Коулмена Картера, було збудовано та подаровано українському народу Лабораторію Пакарда (Packard Laboratory). Урочиста церемонія відкриття відбулася 20 липня 2006 р. разом із презентаціями виставки «Надгробки Херсонеса» та книги «Кримський Херсонес» українською мовою.

Лабораторію Пакарда було зведено на кошти Гуманітарного інституту Пакарда (ГІП), який протягом багатьох років надає матеріальну підтримку для збереження та вивчення пам'яток історії та культури в різних країнах світу (Албанії, Італії, Туреччині). Одним із важливих проєктів ГІП в Україні стало підписання в 2002 р. угоди між Інститутом класичної археології Техаського університету та Національним університетом «Києво-Могилянська академія» (Магістерська програма «Археологія та Давня історія України»), що передбачала кілька напрямів співпраці: спільні публікації, підтримка археології у НаУКМА, щорічна участь студентів у розкопках. До того ж, було встановлено щорічну стипендію для найкращих студентів-археологів НаУКМА, надано комп'ютерну техніку, відремонтовано й обладнано кабінет для програми. Від початку американсько-української співпраці ГІП фінансував багато проєктів у Національному заповіднику, однак Лабораторія є найпомітнішою допомогою.

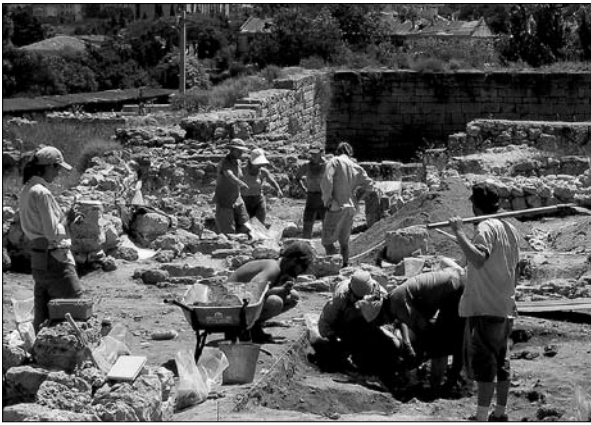
Заповідник протягом багатьох десятиліть потребував приміщення для проведення якісних досліджень, комп'ютерних технологій для об-

© Х.М. КЛЮБА, 2006

Джозеф Коулмен Картер перерізає стрічку. Фото К. Вільямса

робки матеріалів, а також навчання молодого покоління археологів. До того ж, бракувало облаштованого за всіма вимогами залу для правильного збереження пам'яток та знахідок. Відповіддю на ці потреби стало відкриття Лабораторії Пакарда. Це нова двоповерхова споруда, обладнана найсучаснішими технічними засобами (8 потужними комп'ютерами, мережею, що дає доступ до обробленої інформації з різних приміщень заповідника, географічною інформаційною системою, різними цифровими приладами тощо). Перший поверх призначено для наукової роботи з матеріалами без технічних засобів, на другому поверсі здійснюватиметься комп'ютерна обробка інформації. Крім того, новий корпус має приміщення в півтора поверхи під землею, спеціально обладнане для збері-

Українсько-американська експедиція під час розкопок 2006 р. Фото А. Макаревича

гання археологічних матеріалів (з регуляцією температурного режиму, рівня вологості тощо) та полегшеного доступу до них. Зведення будівлі розв'язало кілька нагальних проблем: нестачу простору для досліджень протягом усього року, тимчасових сховищ для знахідок, а також потребу в довготривалому безпечному зберіганні багатьох унікальних пам'яток. Лабораторія Пакарда є першою будівлею, спорудженою саме для потреб заповідника, до того ж поліфункціональною.

Урочисте відкриття Лабораторії Пакарда складалося з двох частин: офіційної та загальної. На офіційну церемонію прибули посол Сполучених Штатів Америки в Україні Вільям Тейлор із дружиною, посол США в Україні 1993—1995 рр. Вільям Грін Міллер — великий шанувальник української культурної спадщини, а особливо Херсонеса, постійно сприяв залученню коштів для різних досліджень, і місцеві високопосадовці. У своєму виступі пан Вільям Тейлор зазначив, що дуже радий співпраці України з різними благодійними організаціями задля збереження її культурної спадщини. Він також висловив сподівання, що з часом українським археологам допомагатимуть й українські меценати, оскільки щороку в Україні збільшується кількість мільйонерів. З нагоди відкриття Лабораторії діючий прем'єр-міністр України Ю.І. Схануров передав письмові привітання директору Національного заповідника «Херсонес Таврійський» Л.В. Марченку. Після офіційної церемонії відкриття гостей запросили на невеликий фуршет, а згодом ознайомитися з виставкою кам'яних стел, оглянути розкопки українсько-американської експедиції 2006 р. та фонди заповідника. У відкритті Лабораторії брали участь усі працівники заповідника та науковці з Інституту археології НАН України.

У той же день у заповіднику було відкрито

Приміщення лабораторії Пакарда

Посол США в Україні В. Тейлор разом із Р. Позаментіром на виставці кам'яних стел. Фото І. Енгельман.

тимчасову виставку кам'яних стел давньогрецького періоду «Надгробки Херсонеса». Ці експонати є унікальними зразками поліхромного живопису в давньогрецькому мистецтві й збереглися в небагатьох місцях. На щастя, Херсонес є одним із них. Експонатам цієї виставки було присвячено брошуру з чудовими ілюстраціями Кріса Вільямса та текстами, перекладеними трьома мовами, яку в своїй праці можуть використовувати вітчизняні та іноземні дослідники античності та середньовіччя.

У 2002 р. до друку було підготовлено англomовну версію книги «Crimean Chersonesos», яка дала змогу донести до широкої західної аудиторії інформацію про важливість пам'ятки для всесвітньої культурної спадщини. До відкриття Лабораторії Пакарда було приурочено презентацію україномовної версії книги «Кримський Херсонес» під редакцією Джозефа К. Картера. Основною метою цього видання є популяризація в Україні культурної та історичної спадщини Херсонеса Таврійського, його значення в

античному, римському світі та Візантії, оскільки майже весь наклад книги безкоштовно передають бібліотекам і навчальним закладам в Україні та за кордоном.

Співпраця між українськими та американськими археологами в Національному заповіднику «Херсонес Таврійський» триває з часу здобуття Україною незалежності. За цей період було чимало зроблено для його дослідження та збереження. Проте відкриття Лабораторії Пакарда дало змогу вийти на новий рівень вивчення давніх пам'яток, створило нові можливості для роботи науковців та їхньої належної

підготовки. Крім того, участь у дослідженнях Херсонеса Таврійського науковців з-за кордону допомагає в обміні досвідом, що сприяє підвищенню кваліфікації вітчизняних дослідників. До того ж, наявність подібної лабораторії сприятиме внесенню заповідника до Списку світової спадщини ЮНЕСКО. Видання книг, присвячених Херсонесу, забезпечує залучення до його всебічного вивчення фахівців багатьох галузей науки. Сподіваємося, що такі позитивні зміни у збереженні та дослідженні Херсонеса — далеко не останні в межах співпраці українських та іноземних науковців.

О.Л. Вотякова

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «РАДОМИШЛЬ ТА ЙОГО ІСТОРІЯ»

У 1956 р. на північній околиці м. Радомишль учні міської школи № 1, допомагаючи місцевому колгоспу, знайшли рештки кісток та кам'яних виробів. Завдяки втручання вчителів сільськогосподарські роботи було припинено, а про знахідку було повідомлено в Інститут археології АН УРСР. Тоді І.Г. Шовкопляс обстежив це місцезнаходження та відкрив палеолітичну стоянку, на якій в 1957, 1959, 1963, 1964 та 1965 рр. проводилися археологічні дослідження. Результатом багаторічної праці вченого стало відкриття стоянки зі збираннями кісток та виразною кам'яною індустрією.

З нагоди 50-річчя відкриття цієї пам'ятки 3—4 жовтня 2006 р. у м. Радомишль Житомирської обл. відбулася міжнародна наукова конференція «Радомишль та його історія». Конференція проходила під патронатом Інституту археології НАН України, радомишльських міської та районної державних адміністрацій, районної та міської організацій «Просвіта» та Радомишльського краєзнавчого музею.

Конференцію розпочали хвилюючими спогадами про відкриття та дослідження стоянки **Т.І. Шовкопляс** (Київ) «Археолог І.Г. Шовкопляс. Спогади дочки» та **І.М. Осадчий** (Радомишль) «Спогади про знахідку», який будучи ще школярем 8-го класу вперше знайшов кістку, що стало приводом для обстеження та

проведення подальших археологічних робіт на цій пам'ятці.

Під час конференції було репрезентовано 25 доповідей різноманітної наукової тематики.

Окремо слід відзначити доповідь **О.М. Кононенко** (Київ) «Стоянка Радомишль в системі поглядів на розвиток палеолітичного суспільства», в якій дослідниця з історіографічних позицій розглянула ситуацію в українському палеолітознавстві на момент відкриття та дослідження стоянки Радомишль й окреслила погляди І.Г. Шовкопляса щодо устрою, господарської і виробничої діяльності та побуту первісної общини початкової пори верхнього палеоліту.

Низку доповідей було присвячено проблемам дослідження палеолітичних пам'яток із рештками структур із кісток мамонта та бізона. У виступі **В.І. Беляєвої** та **Н.В. Гарутт** (Санкт-Петербург) «Тафономія черепа мамонта в структурі жилища» було проаналізовано фізичні особливості черепа мамонта як одного з важливих елементів архітектури палеолітичних жител. Доповідь **О.О. Кротової** (Київ), **І.А. Сніжко** (Харків), **В.М. Логвиненка** (Київ) «Західна ділянка Амвросіївської стоянки» увела у науковий обіг нові матеріали з реконструкції життєдіяльності населення стоянки. Сучасні підходи до вивчення фауністичних комплексів та важливу проблему залучення до досліджень спеціалістів суміжних дисциплін (палеозоологів і палеонтологів) у своїй